

Editorial: O úloze odborných časopisů s náročným recenzním řízením

Pokud se zamyslíme nad úlohou odborných recenzovaných časopisů ve vědecké komunitě, napadne nás mnohé. Jejich přidaná hodnota nejspíše souvisí s recenzním řízením. Autoři rukopisů dostávají od několika recenzentů zpětnou vazbu směřující ke zvýšení kvality jejich textů. Smyslem recenzního řízení je zajistit, aby v časopisech byly uveřejněny pouze texty splňující metodologické a obsahové požadavky vymezené především redakcí časopisu, ale také neformálně spoluutvářené ostatními autory a v neposlední řadě čtenáři. Náročnost recenzního řízení často rozhoduje o tom, zda je časopis považován za kvalitní či nikoliv.

V průběhu recenzního řízení musí každá ze studií projít časově náročným procesem posuzování. Jakkoliv jsou čtenáři obeznámeni, stojí za připomenutí, jaké redakční procedury související s recenzováním rukopisů se odehrávají v časopisu *Pedagogická orientace*. Po obdržení rukopisu členové redakce posoudí, zda bude rukopis postoupen do recenzního řízení.¹ Cílem je, aby do recenzního řízení byly postoupeny rukopisy, o kterých je redakce časopisu přesvědčena, že mohou recenzním řízením úspěšně projít. Pokud rukopis splňuje tato vstupní kritéria, je rukopis anonymizován a následně zaslán recenzentům k posouzení. Rukopis je poté posouzen. Pokud není stanovisko recenzentů shodné, je osloven třetí recenzent, nebo je na základě projednání v redakci vysloven konečný závěr recenzního řízení. Posudky nebo jejich relevantní pasáže jsou následně poskytnuty autorům spolu s požadavky redakce na další obsahové a formální úpravy rukopisu.

Z uvedeného je patrné, že recenzní řízení je časově náročný proces. Časový harmonogram redakčních procedur ovlivňují všichni zúčastnění. Recenzenti někdy výrazně překračují lhůtu, během níž přislíbili posudky zpracovat. Zpoždění může také vzniknout na straně autorů, neboť v některých případech jsou úpravy rukopisů vyplývající z požadavků recenzentů obsahově i časově náročné. Často se stává, že recenzent redakci požádá o zpětnou kontrolu revidovaného rukopisu, v některých případech připojí další požadavky na úpravy. Někdy také dochází k situacím, kdy autoři, přestože obdrželi kladné avšak náročné posudky, rukopis stáhnou. Původní verzi rukopisu nabídnou jinému časopisu, aniž by zapracovali požadavky vyplývající z posudků. Není výjimkou, že tyto rukopisy jsou v jiných časopisech následně také publikovány.

Časopis *Pedagogická orientace* usiluje o to, aby byl vnímán jako časopis s náročným recenzním řízením. Pro časopisy s náročným recenzním řízením je klíčové, zda mají k dispozici dostatek recenzentů, kteří jsou schopni a ochotni psát náročné recenzní posudky v požadovaném čase. Za redakci, autory studií i další zainteresované osoby

¹ Výjimku tvoří rukopisy doktorandů, které před tím, než jsou postoupeny do recenzního řízení, zpravidla bývají lektorovány členy redakce.

chceme touto cestou vyjádřit poděkování všem recenzentům, kteří psaní posudků věnují nemalé množství svého času a svými zkušenostmi a znalostmi napomáhají ke zvyšování kvality uveřejněných textů. Jejich seznam (spolu se seznamem autorů) uvádíme v závěru tohoto čísla.

Posudky představují specifické odborné pojednání, které je možné řadit do okruhu šedé literatury. Kritika ze strany recenzentů se odehrává na bázi privátní korespondence mezi recenzenty a autory zprostředkované redakcí. Ačkoliv recenzní posudky zpravidla nebývají publikovány, je často možné v nich identifikovat pasáže, které se blíží argumentačně propracované a odborně fundované diskusi nad relevantními otázkami oboru. Recenzní posudky je tak možné považovat za prostředek rozvíjení odborného diskursu oboru a lze v nich hledat impulzy pro jeho další rozvoj. Redakce časopisu *Pedagogická orientace* oceňuje především posudky, na základě kterých je možné činit objektivní rozhodnutí o přijetí či odmítnutí nabízených rukopisů. Vítá také posudky, které zároveň poskytují autorům užitečné rady a doporučení ke zlepšení textů. Ve výjimečných případech redakce obdrží posudky, které jsou hrubé, sarkastické, destruktivní a nepřiměřeně kritické nebo naopak popisné, obecné, vágní, spekulativní nebo nekriticky pochvalné. V obou případech je výsledkem zklamání, a to jak na straně autorů, tak na straně redakce. Úkolem redakce je totiž posudky zprostředkovat autorům, kteří doufají, že jejich rukopisy budou konstruktivně a korektně posouzeny. Je na rozhodnutí redakce, jak s takovými posudky naloží, zda poskytne autorům těchto posudků zpětnou vazbu, případně s nimi ukončí spolupráci. V situaci, kdy posudky nejsou honorovány, se jedná o citlivé téma. Na druhou stranu nekorektní a pozdě zasláný posudek může autory rukopisů demotivovat a zároveň zhoršit pověst časopisu.

Recenzování rukopisů je do jisté míry reciproční záležitostí. Sami recenzenti často bývají také autory textů, které musí být někým posouzeny. Kromě toho, než se autor stane zkušeným a vyhledávaným recenzentem, musí jeho rukopisy, zejména na počátku akademické kariéry, projít mnoha náročnými recenzními řízeními. Redakce přesto tu a tam řeší problém, kdy prověření, náročná a časově důsledná recenzenti jsou často doslova zavaleni rukopisy určenými k posouzení. Oceňujeme, že se zřídka stává, že některý z námi oslovených recenzentů odmítne zasláný rukopis posoudit. Vnímáme to jako signál, že většina recenzentů je ochotná náš časopis podporovat a zároveň cítí zodpovědnost za rozvoj a stav oboru. Navzdory tomu, že psaní posudků není příliš zohledňováno v běžně používaných metodikách hodnocení vědecké a výzkumné práce.

Redakce bude i nadále usilovat o to, aby v *Pedagogické orientaci* byly publikovány kvalitní studie, tedy takové, které prošly náročným recenzním řízením. Náročná recenzní řízení představuje „rodinné stříbro“, kterým se náš časopis snaží přispívat ke zdravému fungování vědecké komunity.

Za redakci Petr Knecht